

ISSN 0202—3342

LIETUVOS TSR MOKSLŲ AKADEMIJA
ISTORIJOS INSTITUTAS
LIETUVOS TSR ISTORIJOS PROBLEMINĖ MOKSLINĖ TARYBA

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS

1986 METAI

VILNIUS „MOKSLAS“ 1987

INSTITUTE OF HISTORY
OF THE ACADEMY OF SCIENCES OF THE LITHUANIAN SSR
THE SCIENTIFIC PROBLEM BOARD
OF THE HISTORY OF THE LITHUANIAN SSR

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

1986

VILNIUS

1987

INSTITUT FÜR GESCHICHTE
DER AKADEMIE DES WISSENSCHAFTEN DER LITAUISCHEN SSR
PROBLEMISCHER-WISSENSCHAFTLICHER RAT
FÜR GESCHICHTSFORSCHUNG DER LITAUISCHEN SSR

J A H R B U C H
F Ü R L I T A U I S C H E
G E S C H I C H T E

1986

VILNIUS

1987

АКАДЕМИЯ НАУК ЛИТОВСКОЙ ССР
ИНСТИТУТ ИСТОРИИ
НАУЧНЫЙ СОВЕТ ПО ПРОБЛЕМАМ ИСТОРИИ
ЛИТОВСКОЙ ССР

ЕЖЕГОДНИК
ИСТОРИИ
ЛИТВЫ

ГОД 1986

ВИЛЬНЮС «МОКСЛАС» 1987

BBK 63.3(2L)

Li237

Redakcinė kolegija:

Bronius VAITKEVICIUS (vyr. redaktorius), Alfonsas EIDINTAS, Vytautas MERKYS, Vacys MILIUS, Leonas MULEVICIUS, Rita STRAZDONAITĖ (sekretorė), Tamara TARSILOVA, Adolfas TAUTAVICIUS, Irena VALIKONYTĖ, Regina ZEPKAITĖ (vyr. redaktoriaus pavaduotoja)

Išleista LTSR MA Istorijos instituto užsakymu

**L 0503020900—132 Z—87
M 854(08)—87**

© LTSR MA Istorijos institutas, 1987

STRAIPSNIAI IR PRANEŠIMAI

LIETUVOS DIPLOMATINĖ KOVA SU VOKIEČIŲ ORDINU

1337—1342 m.

ALVYDAS NIKŽENTAITIS

1329 m. prasidėjo naujas lietuvių kovų su Vokiečių ordinu etapas¹. Po kelių metų pertraukos (1331—1335), susidariusios dėl kryžiuočių ir Lenkijos konfliktų, 1336 m. vokiečių feodalai atnaujino savo agresiją². Vėl prasidėję kovos veiksmai XIV a. 4 dešimtmečio viduryje peraugo į kokybiškai naują stadiją. Skirtingai nuo ankstesnių kovų, šiam etapui būdingas gausių Vokiečių ordino pajėgų dalyvavimas žygiuose į Lietuvą. Tai daugiausiai nulėmė stabilizavusi Vokiečių ordino Prūsijoje tarptautinė padėtis: jau 1335 m. jam iš dalies pavyko sureguliuoti santykius su Lenkija³, kiek pagerėjo pašliję santykiai su kurija⁴. Tačiau prie bene didžiausių kryžiuočių pasiekimų reikėtų priskirti jų diplomatijos laimėjimus santykiuose su Vokietijos imperatoriumi Liudviku Bavaru. Aptariamame laikotarpyje draugiški šių dviejų jėgų santykiai buvo pasiekę savo viršūnę. Visa tai negalėjo neturėti įtakos atsinaujinusiame vokiečių feodalų karui su Lietuva. Galima pažymėti, kad nuo XIV a. 3—4 dešimtmečio Vakarų Europos feodalai pradėjo reguliariai dalyvauti Vokiečių ordino rengiamuose žygiuose.

Vokiečių ordino tarptautinės padėties pagerėjimas ne be pagrindo siejamas su didžiojo magistro Ditriko Altenburgiečio vardu (1335—1341 m.)⁵. Jam stojus Vokiečių ordino valstybės Prūsijoje priešakyje, bemaž atsiskyta smulkių, kryžiuočių jėgas skaidančių Lietuvos puldinėjimų. Nuo XIV a. 4 dešimtmečio vidurio Vokiečių ordino puolimas buvo kreipiamas į vieną ruožą — panemunio juostą tarp Veliuonos ir Seredžiaus⁶. Per 1336—1337 m. operacijas ordinas iš dalies savo tikslą pasiekė. 1337 m. čia buvo pastatytos Bajerburgo ir Marienverderio pilys⁷; be abejonės, tai buvo šioms

¹ Lietuvių karas su kryžiuočiais. V., 1964 (toliau — LKK). P. 213—214.

² LKK. P. 214; Пашуто В. Т. Образование литовского государства. М., 1959. С. 423; Górski K. Zakon krzyżacki a powstanie państwa pruskiego. Wrocław, 1977. S. 76; ir kt.

³ Wyrozumski J. Historia Polski. W-wa, 1984. S. 161.

⁴ Voigt J. Geschichte Preussens von der ältesten Zeiten bis zum Untergange der Herschaft des Deutschen Ordens. Königsberg, 1830. Bd. 4. S. 523—526.

⁵ Ten pat. P. 522.

⁶ LKK. P. 213—216; Nikžentaitis A. Pagrindinės Vokiečių ordino puolimo kryptys ir jų siejimas su Pilėnų lokalizacija // Jaunųjų istorikų darbai. V., 1984. Kn. 5. P. 120—121; Пашуто В. Т. Указ. соч. С. 424—425.

⁷ Scriptorum rerum Prussicarum. Leipzig (toliau — SRP), 1863. Bd. 2. S. 493—494; LKK. P. 217—218; Górski K. Op. cit. S. 76—77.

toks vokiečių feodalų laimėjimas. Palanki tarptautinė padėtis bei sėkmingesni nei anksčiau karo veiksmai Lietuvoje leido kryžiuočiams puoselėti ir kur kas didesnius planus. Jau 1337 m. pabaigoje tiems planams buvo suteikta „juridinė“ forma, gavus iš aktyvaus Vokiečių ordino rėmėjo — Vokietijos imperatoriaus donacinį aktą Lietuvai nusikariauti⁸. Kad tai buvo iš anksto suplanuotos operacijos dalis, matyti vien iš to, kad 1337 m. pradžioje pastatyta Bajerburgo pilis turėjo tapti nukariautos Lietuvos centru⁹. Taigi pirmuosius stambius kryžiuočių laimėjimus vainikavo ir „juridinis“ jų įteisinimas.

XIV a. 4 dešimtmetyje susiklosčiusi padėtis, logiškai mąstant, turėjo paskatinti vokiečių feodalų agresiją. Juo labiau, kad daug prisidėjęs prie to Ditrikas Altenburgietis valdė iki 1341 m. Tačiau rašytiniai šaltiniai pateikia visiškai kitokį vaizdą. 1338—1344 m. kova su Lietuva nurimsta. Dar daugiau — 1338 m. pasirašoma Lietuvos prekybos sutartis su Livonijos ordinu¹⁰; analogiškus aktus pasirašo ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės vasalai¹¹. Prie šių priskirtinas Smolensko kunigaikštis Jonas, sudaręs su Livonija sutartį, datuojamą apie 1340 m.¹² Visa tai akivaizdžiai rodo agresijos į Lietuvą susilpnėjimą. Nurodytu laikotarpiu vokiečių feodalai surengia vos vieną žygį. (1340 m. į Livoniją buvo susirinkę talkininkai, tačiau žygis nevyko¹³.) Kaip nurodo Vygando Marburgiečio kronika, 1339 m. didysis Vokiečių ordino magistras kartu su talkininkais iš Vakarų Europos žygiavo prieš Veliuoną¹⁴. Vygando kronikoje nieko nesakoma apie šio žygio tikslus, tik paminima tai, kad dėl blogo oro kryžininkai nieko nenuveikė¹⁵. O 1337 m. Bajerburgo operaciją aprašantys čekų šaltiniai leidžia kelti prielaidą apie netradicinį šio žygio tikslą. Juose nurodoma, kad pastačius Bajerburgo pilį, joje palikta įgula buvo aprūpinta maistu ir amunicija dvejiems metams, t. y. iki 1339 m.¹⁶ Visiškai įtikėtina, kad pagrindinis 1339 m. žygio tikslas ir buvo papildyti Bajerburgo įgulos atsargas. Net jeigu ši prielaida ir neteisinga, vienintelis 1339 m. žygis prieš Veliuonos pilį nebūtų galėjęs pakeisti Lietuvos ir kryžiuočių kovų silpnėjimo tendencijos. Toji tendencija stebina jau vien dėl to, kad kryžiuočiai, be jau minėtų kitų jiems palankių momentų, nepasinaudojo susidariusia padėtimi ir po jiems sėkmingo Galialaukio mūšio (1338 m.)¹⁷.

Čia apžvelgtos lietuvių kovos prieš vokiečių feodalų agresiją yra gana plačiai aptartos istoriografijoje¹⁸. Tad galima pagrįstai teigti, jog šio lai-

⁸ Preussischen Urkundenbuch (toliau — PUB). Königsberg, 1944. Bd. 3, Lief. 1. S. 96—100, Nr. 134; LKK. P. 218.

⁹ LKK. P. 218; Папуто В. Т. Указ. соч. С. 423.

¹⁰ Gedimino laišakai. V., 1966 (toliau — GL). P. 186—195.

¹¹ Ten pat.

¹² Paszkiewicz H. Jagiellonowie a Moskwa. W-wa, 1933. S. 356.

¹³ Górski K. Op. cit. S. 76.

¹⁴ SRP. 1863. Bd. 2. S. 497.

¹⁵ Ten pat.

¹⁶ Fontes rerum Bohemicarum. Praha, 1884 (toliau — FRB). L. 425.

¹⁷ SRP. 1863. Bd. 2. S. 495; LKK. P. 218—219.

¹⁸ LKK. P. 215—220; Папуто В. Т. Указ. соч. С. 312—426; Górski K. Op. cit. S. 76—77; Batūra R. Lietuva tautų kovoje prieš Aukso Ordą. V., 1975. P. 201—206; Jakštas J. Vokiečių ordinas ir Lietuva Vytenio ir Gedimino metu // Senovė. 1936. T. 2. P. 45—55; ir kt.

kotarpio įvykiai yra susilaukę deramo dėmesio. Tačiau ligi šiol nėra bandyta paaiškinti tų kovų atoslūgio priežasčių. Siame straipsnyje mėginama nagrinėti XIV a. 4 ir 5 dešimtmečių sandūros įvykius Lietuvoje, ieškoti agresijos susilpnėjimo priežasčių ar bent apžvelgti labiausiai tikėtinas galimybes. Tam būtina aptarti kelias gretutines, vienaip ar kitaip su šiuo klausimu susijusias problemas, turėjusias tam tikrą įtaką visai XIV a. 4—5 dešimtmečio įvykių raidai.

Tiesioginių šaltinių, kurie nurodytų Ordino agresijos į Lietuvą susilpnėjimo priežastis, nėra. Šio klausimo sprendimui būtina išnagrinėti keletą šaltinių, iš pirmo žvilgsnio mažai informatyvių šaltinių.

1. Prūsijos aktai apie padėtį Lietuvoje XIV a. 4 dešimtmetyje

Prūsijos aktai yra svarbus Vokiečių ordino socialinės, ekonominės, politinės padėties šaltinis. Tačiau atskirais atvejais jie, nors ir netiesiogiai, teikia žinių ir apie vidaus padėtį Lietuvoje. Prie tokių šaltinių pirmiausiai priskirtini Vokiečių ordino viršūnių donaciniai aktai Lietuvos išdavikams nobiliams. Išdavikų skaičiaus padidėjimas tam tikru laikotarpiu verčia ieškoti šio reiškinio priežasčių. Štai XIII a. pabaigoje—XIV a. pirmajame dešimtmetyje padidėjęs pabėgėlių iš Lietuvos skaičius sietinas su tam tikromis prievartinėmis Lietuvos feodalinių viršūnių priemonėmis prieš dar gana stiprias Žemaitijos separatizmo tendencijas. Šį teiginį gali patvirtinti naracinių šaltinių duomenys. Petro Dusburgiečio kronikoje nurodoma, kad Balgos komturui Liudvikui Libencelei pavyko priversti žemaičius atsipirkinėti nuo kryžiuočių puolimų 1294—1300 m.¹⁹ Dar daugiau — kai kurie Žemaitijos nobiliai tuo metu gana aktyviai stojo į vokiečių feodalų pusę, kurstydami bendruomenininkus nepaklusti Lietuvos didžiajam kunigaikščiui²⁰. Tai tęsėsi iki 1300 m. Vėliau, kaip sektų iš aukščiau nurodyto šaltinio, padėtis šalies viduje nurimo²¹, tačiau išdavystės 1302 m.²², 1305 m.²³ Aukaimio, 1307 m. Putvių pilyje²⁴ rodytų, kad kova tarp Lietuvos didžiojo kunigaikščio ir žemaičių nobiliteto dar tęsėsi. Neatsitiktinai būtent šiuo laikotarpiu (nuo 1305 m.) šaltiniai mini Gedimino pilį Žemaitijoje²⁵. Labiausiai tikėtina, kad tai buvo vienas iš didžiojo kunigaikščio forpostų²⁶. Be kita ko, šių įvykių metu gana ryškiai padidėjo ir žemaičių išdavikų skaičius²⁷. O vietų, iš kur pabėgo žemaičių nobiliai²⁸, sutapimas su nara-

¹⁹ SRP. 1861. Bd. 1. S. 159: "Lodewicus de Libencele fuit commendator de Raganita, qui cum suis fratribus et armigeris... coëgit omnes Lethowinos, qui supra litus Memele habitabant a fluvio Nare usque ad terram Lamotinam..."

²⁰ Ten pat: "ut etiam nobiles per quos Samethia tunc regebatur, populum communem contra regem Lethowinorum provocarent".

²¹ Ten pat.

²² Ten pat. P. 166—167.

²³ Ten pat. P. 171.

²⁴ Ten pat. P. 174.

²⁵ Ten pat. P. 170 (pirmasis Gedimino pilies paminėjimas).

²⁶ Puzyna J. Kim był i jak się naprawdę nazywał Pukuwer ojciec Gedymina // *Ateneum Wileńskie*. 1935. R. 10. S. 6—7.

²⁷ PUB. Königsberg, 1909. Bd. 1, H. 2. S. 488, Nr. 791; S. 489, Nr. 792; S. 527—528, Nr. 838; S. 528, Nr. 839; S. 534, Nr. 879.

²⁸ Ten pat.

cinių šaltinių nurodoma kovos veiksmų arena ne tik patvirtina Prūsijos aktų duomenis, bet ir leidžia laikyti lietuvių išdavikų skaičiaus padidėjimą tam tikru padėties Lietuvos viduje rodikliu. Šis rodiklis leidžia tam tikru mastu nustatyti ir neramumų Lietuvoje geografiją.

1339—1340 m. iš Vokiečių ordino didžiojo magistro Ditriko Altenburgiečio žemes gauna net 6 lietuvių nobiliai²⁹. Palyginti su jau minėtais XIII a. pabaigos—XIV a. pirmojo dešimtmečio neramumais, šiuo atveju pabėgėlių iš Lietuvos geografija kur kas platesnė. Tarp lietuvių nobilių minimi Visegalas, Velotas iš Kulvos³⁰ (dab. Jonavos raj.³¹), Petras ir Konradas iš Bardžių³² (pastarasis vietovardis sutinkamas ir netoli Skaudvilės, ir Raseinių bei Telšių rajonuose³³, todėl tiksliai lokalizuoti Bardžius sunku), Rusteikis iš Skaudžių³⁴ (prie Nevėžio³⁵, dab. Kauno raj.), Sipė iš Gaydyno³⁶ (Kėdainių³⁷). 1340 m. jau minėtas Rusteikis gauna dar 6 valakus³⁸. Asmenų, gavusių žemės iš kryžiuočių, geografinis pasiskirstymas rodo, kad tam tikri neramumai Lietuvoje buvo išplitę už Žemaitijos ribų, pasiekę net Kauną. Vadinas, egzistavo ir opozicija Lietuvos didžiajam kunigaikščiui. Taigi prie kryžiuočių veiklos paradoksų prisideda dar vienas. Vokiečių ordinas net nebandė pasinaudoti Lietuvoje kilusiais neramumais, nors tai, be abejo, galėjo padėti realizuoti visos Lietuvos užgrobimo planą.

2. Benešo Veitmiliškio kronikos duomenys apie Gedimino mirties aplinkybes

Svarbus politinis faktorius, turėjęs poveikio įvykių raidai Rytų Europoje, buvo Gedimino mirtis. Šiuo metu, jau be abejonių, ji sietina su 1341 m. data. Ankstesnioji versija — esą Lietuvos valdovas Gediminas žuvęs mūšyje prie Veliuonos — nepasitvirtino³⁹. Visa tai verčia dar kartą panagrinėti Gedimino mirties aplinkybes. Naujausi tyrinėjimai šiuo klausimu leido konstatuoti dar vieną svarbią detalę: Lietuvos didysis kunigaikštis ne žuvo, bet mirė⁴⁰. Šią ir kitas E. Gudavičiaus išvadas daugiausiai nulėmė čekų kronikininko Benešo Veitmiliškio kronikos informacija. Tai, beje, vienintelis šaltinis, nurodantis ir Gedimino mirties priežastį. Pasak Benešo Veitmiliš-

²⁹ PUB. Königsberg, 1944. Bd. 3, Lief. 1. S. 179—180, Nr. 249; S. 180, Nr. 250; S. 180, Nr. 251; S. 186—187, Nr. 261; S. 201—202, Nr. 277; S. 224, Nr. 321.

³⁰ Ten pat. P. 179—180, Nr. 249.

³¹ Lietuvos TSR administracinio-teritorinio suskirstymo žinynas. V., 1976 (toliau — LATSZ). T. 2. P. 146.

³² PUB. Bd. 3, Lief. 1. S. 186—187, Nr. 261.

³³ Lietuvos apgyvendintos vietovės. K., 1922. P. 279.

³⁴ PUB. Bd. 3, Lief. 1. S. 179—180, Nr. 249.

³⁵ Спрогис И. Я. Географический словарь древней Жомойтской земли XVI столетия, составленный по 40 актовым книгам Россиенского земского суда. Вильна, 1888. С. 290.

³⁶ PUB. Bd. 3, Lief. 1. S. 201—202, Nr. 277.

³⁷ LATSZ. T. 2. P. 7.

³⁸ PUB. Bd. 3, Lief. 1. S. 224, Nr. 321.

³⁹ Gudavičius E. Kas žuvo prie Bajerburgo? // Lietuvos TSR Mokslų Akademijos darbai. A serija (toliau — MADA). 1984. T. 4. P. 92—100.

⁴⁰ Ten pat.

kio, 1341 m. Lietuvos kunigaikštis pasikvietęs vienuolius. „Savieji, tarpusavyje pasitarę, kunigaikštį nunuodijo“⁴¹. Kitaip tariant, Gedimino siekimas priimti krikštą buvo pagrindinė jo mirties priežastis.

Žinoma, turint omenyje tai, kad Benešas Veitmiliškis buvo čekų kronikininkas ir negalėjo būti įvykių Lietuvoje liudininku, reikėtų gana atsargiai vertinti jo pateiktą informaciją. Kita vertus, Benešas nurodyta Gedimino mirties data sutampa su rusų metraščių duomenimis (Naugardo I, Priskėlimo ir kt.)⁴². Be to, kronikos duomenų apie Lietuvą autentiškumą rodo ir viso šaltinio analizė. Kai kuriais atvejais Benešo Veitmiliškio kronikoje pateikiama netgi unikali informacija apie Lietuvą. Pavyzdžiui, aprašydamas 1345 m. jungtinės kryžiuočių, čekų ir vengrų kariuomenės žygį į Lietuvą, čekų kronikininkas nurodo, kad jungtinės pajėgos puolė Veliuonos ir Seredžiaus pilis⁴³. Analogišką informaciją pateikia tik Baltramiejus Hionekė⁴⁴. Ir kitų Benešo kronikos žinių, liečiančių Lietuvą, analizė neleidžia abejoti kronikos autentiškumu⁴⁵. Beje, tai, kad čekų kronikininkas užfiksavo ne vieną unikalų faktą, nekelia didesnės nuostabos. Benešas Veitmiliškis buvo savas žmogus Čekijos karaliaus dvare ir žinojo daugelį smulkmenų, kurios ne visiems jo amžininkams buvo žinomos⁴⁶. Be to, labai tikėtina, kad jis naudojosi ir neišlikusiu Pranciškaus Prahieško kronikos variantu⁴⁷. Taigi Benešo kronikos duomenų apie Lietuvą patikimumas ne vienu atveju yra akivaizdus. Tačiau svarbu ne vien tai. Naracinių šaltinių duomenys leidžia kalbėti apie agresijos į Lietuvą susilpnėjimą, o Prūsijos aktų medžiaga rodo tam tikrus neramumus Lietuvoje. Šias žinutes logiškai susiejantys Benešo kronikos duomenys verčia ieškoti tokios padėties priežasčių ir kelti klausimą, ar XIV a. 4–5 dešimtmečių sandūroje Lietuvoje iš tikrųjų nebuvo bandoma priimti krikštą?

Istoriografijoje plačiai aptarta Lietuvos 1323–1324 m. krikšto akcija⁴⁸. Pagrindinė jos nesėkmės priežastis nurodoma popiežiaus legatų pasiuntinių ataskaitoje. Gediminui krikštą priimti esą sutrukdė žemaičiai ir sta-

⁴¹ FRB. Dil. 4. L. 490: „Eodem anno (1341 m.—A. N.) dux Luthwanorum accersiri tercerat ad se X sacerdotes et christianos plurimos, cupiens tandem christiana fide imbui. Sui hoc considerantes ipsum ducem veneno intoxicaverunt“.

⁴² Полное собрание русских летописей (toliau — ПСРЛ). СПб., 1841. Т. 2. С. 80—81; Ten pat. 1915. Т. 4, Ч. 1. Вып. 1. С. 270—272.

⁴³ FRB. Dil. 4. L. 495: „...Et fuerant ante castrum Belyn et Pyest...“ (beveik analogiškas pasakojimas — p. 504).

⁴⁴ Die jüngere livländische Reimchronik des Bartholomäus Hoeneke: 1315—1348. Leipzig. 1872. S. 31—32.

⁴⁵ Nikžentaitis A. Dar kartą apie tai, „kas žuvo prie Bajerburgo?“ // MADA. 1987. T. 1. P. 31—33.

⁴⁶ Zachova J. Die Chronik des Franz von Prag. Praha, 1974. S. 14.

⁴⁷ Fiala Z. O vzájemném vztáhu Beneše Krabice z Weitmile a vlastniha živopisu Karla IV // Československý časopis historický. Praha, 1969. R. 17. S. 234.

⁴⁸ Prochaska A. O prawdziwości listów Gedymina. Kraków, 1895; Jakštas J. Min. veik. P. 5—32; Forstreuter K. Die Bekehrung Gedimins // Deutschland und Litauen im Mittelalter. Köln; Graz, 1962. S. 43—60; Spliet H. Die Briefe Gedimins: Ein Beitrag zur Geschichte der Stadt Riga. Sinsheim, 1953; Spliet H. Eine quellenkritischen Übersicht zu den Gediminbriefen. Sinsheim, 1959; Пащуго В. Т. Послания Гедиминаса как исторический источник // Исследование по отечественному источниковедению. М., 1964. С. 463—474.

čiatikiai rusai, inspiruoti kryžiuočių⁴⁹. Šiuo teiginiu neabejoja beveik visi tyrinėtojai, išskyrus kai kuriuos vokiečių istorikus⁵⁰. Šaltinis, be kita ko, nurodo dar vieną nagrinėjamam klausimui gana svarbią detalę: dėl nepasisekusios krikšto akcijos Lietuvos valdovas Gediminas labai apgailestavęs, jo žmonos kambarinės žodžiais, netgi verkęs⁵¹. Visa tai verčia iš naujo įvertinti kai kuriuos šaltinius, teikiančius žinių apie Lietuvos XIV a. vidurio įvykius.

Benešo Veitmilškie duomenimis, krikšto akciją vykdė vienuoliai, tačiau jų kongregacinė priklausomybė kronikoje nenurodoma.

XVI a. pradžios Lietuvos metraštyje (toliau — Bychovco kronika) yra užuomina apie krikšto akciją, kurią vykdė pranciškonai. Tačiau šie įvykiai siejami su Algirdo, o ne Gedimino valdymo laikotarpiu. Todėl svarbu išsiaiškinti, kaip realiai atspindi istorinius faktus legenda apie pranciškonus kankinius Vilniuje, ir kiek įmanoma panagrinėti joje minimų įvykių chronologiją.

3. Legendos apie pranciškonus kankinius Lietuvoje genezė

Legenda apie pranciškonus kankinius susilaukė gana gausios historiografijos. Paskutiniai šiuo klausimu rašė K. Chodynckis, V. Gidžiūnas, J. Jurginis⁵². Be galo svarbi yra šių tyrinėtojų išvada apie pranciškonų kankinių legendos Vilniuje istorinį pagrindą. Jie pamatuotai teigė, kad legendos pagrindą sudaro realūs įvykiai XIV a. penktojo dešimtmečio pradžioje, apie 1341 m.⁵³ Ši jų išvada leidžia Gedimino mirties aplinkybes sieti su pasakojimu apie pranciškonų vienuolių kankinystę. Tačiau tam būtina panagrinėti pirminį šios legendos šaltinį — XXIV generolų kroniką.

XXIV generolų kronika buvo sudaryta XIV a. pabaigoje, prieš 1369 m.⁵⁴ Jos autorius nėra žinomas. Manoma, kad tai buvo pranciškonų ordino vienuolis⁵⁵. Pagrindinis jo tikslas buvo aprašyti šio ordino narių nuopelnus platinant krikščionybę. Taigi neatsitiktinai į šį šaltinį pateko ir žinutė apie pranciškonus kankinius Lietuvoje. XXIV generolų kronikos informaciją apie kankinius pranciškonus galima sąlygiškai padalyti į dvi dalis. Pirmojoje pasakojama apie vienuolių atvykimą, pamokslavimą prastuomenei, pagaliau apie vienuolių suėmimą ir atvedimą pas Lietuvos didįjį kunigaikštį⁵⁶.

⁴⁹ GL. P. 139—141.

⁵⁰ Forstreuter K. Op. cit. S. 43—60; Spliet H. Eine quellenkritische... S. 4.

⁵¹ GL. P. 145.

⁵² Chodynckis K. Legenda o męczeństwie czternastu franciszkanów w Wilnie // *Ateneum Wileńskie*. 1927. S. 53—78; Gidžiūnas V. De fratribus minoribus in Lituaniae. Romae, 1953. P. 30—31; Jurginis J. Kankiniai ir šventieji: Legendos ir tikrovė. V., 1984. P. 46—56.

⁵³ Chodynckis K. Op. cit. S. 78; Gidžiūnas V. Min. veik. P. 31.

⁵⁴ *Analecta Franciscana sive chronica alique varia documenta ad historiam fratrum minorum spectantia. Ad Claras Aquas (Quarachi) prope Florentiam 1897. T. 3. P. VIII.*

⁵⁵ Ten pat.

⁵⁶ Ten pat. P. 535: „Fuerunt etiam sacro martyrio consecrati in ducatu Livoniae Provinciae Bohemiae in Vilna castro fratres Ulricus de Adechonvitz et Martinus de Ahd, viri devoti et regulari observantia decorati. Qui cum zelo fidei et fervore martyrii incitati venissent Vilnam castrum praefatum, ubi habitant idololatrae pessimi nefanda adorantes,

Jai būdingas gana smulkus įvykių dėstymas, detalių tikslumas. Ypač tiksliai perteikiami vietovardžiai ir asmenvardžiai, pavyzdžiui, *Vilna castrum*, *Vilnensis fluvium*, *dux Gedeminus*⁵⁷, gana tiksliai nusakoma ir paties Vilniaus geografinė padėtis — ant Vilnelės kranto⁵⁸. Visa tai, o ypač pastaroji detalė, atsižvelgiant į menkas viduramžių autorių geografijos žinias, bylotų apie šaltinio ar bent pirmosios jo dalies autentiškumą. Reikia pažymėti ir tai, kad nurodytų geografinių Lietuvos pavadinimų tikslumas sudaro kontrastą su teigimu, kad aprašomi įvykiai vykę Livonijos kunigaikštystėje⁵⁹. Bet tai ne vienintelis Lietuvos ir Livonijos vardų sumaišymas XIV a. Vidurio Europos šaltiniuose. Analogiška klaida buvo padaryta ir Čekijos karaliaus bei Vokietijos imperatoriaus Karolio IV kreipimesi į lietuvių kunigaikščius 1358 m.⁶⁰ Be to, visiškai įmanoma, kad XXIV generolų kronikos autorius užfiksavo pranciškonų ordino kanalais jį pasiekusius gandus. Turint omenyje gana gerą Lietuvos geografijos žinojimą, pirštūsi prielaida, kad kronikos autoriaus informatoriai buvo Vilniaus pranciškonai. Žinoma, tai tik viena iš galimybių.

Kur kas sunkiau vertinti antrąją XXIV generolų kronikos žinutės dalį — jau vien dėl to, kad šiame šaltinyje, sudarytame XIV a. antrojoje pusėje, pastebimi pirmieji bandymai kurti vienuolių pranciškonų kultą. Tai gana smarkiai paveikę visą pasakojimą. Tekste esama stebuklinių elementų: pvz., vienuolių negalima nuskandinti, nes jiems padedąs dievas⁶¹ ir t. t. Krinta į akis Lietuvos didžiojo kunigaikščio sesers, gyvenančios stačiatikių vienuolyne, paminėjimas. Tame vienuolyne palaidojamas vienas iš vienuolių⁶². Ši aplinkybė, atrodo, yra gana autentiška. Juk įpainiotas gana aukštos kilmės asmuo, be to, šaltinis buvo sudarytas, praėjus nedaug laiko — prieš 1369 m. Tuo metu dar galėjo būti gyvi tų įvykių liudininkai, ir ši detalė buvo lengvai patikrinama. Visiškai nestebina ir tai, kad XXIV generolų kronikos autorius nurodo Gedimino seserį buvus stačiatike. Be jos, stačiatikių tikėjimą buvo priėmę Gedimino broliai: Vainius — Polocko kunigaikštis⁶³ — ir Teodoras — Kijevo kunigaikštis⁶⁴.

XXIV generolų kronikoje aprašyta vienuolių pranciškonų istorija perėjo į vėlesnius šaltinius. Kankinius pranciškonus Vilniuje mini XVI a.

quodam die celebrante in loco fratrum dicto fratre Martino, prefatus frater Ulricus, sumpto crucis vexillo, accessit ad plateam et multis paganis congregatis cum fervore maximo praedicavit hortans eos, ut Deum vivum et verum adorarent deos Falsos et supersititiosa alia reliquentes. Gentiles vero indignati, ipsum cum impetu furioso capiunt et ad ducem Livoniorum, Gedeminum nomine, adduxerunt. Ante cuius conspectum cum fidem catholicam confiteretur constanter et corum ritum abominabilem proclomaret, dux ipse in furore praecipit, eum crudeliter interfici et toto corpore dissipari. . .“

⁵⁷ Ten pat. P. 535—536: „... in Vilna castro, ... ad ducem... Gedeminum, ... ripam Vilnensis“.

⁵⁸ Ten pat. (Tai logiškai išplaukia iš teksto.)

⁵⁹ Ten pat. P. 535: „... in ducatu Livoniae...“

⁶⁰ Karwasińska J. Złote bulle Karola IV w sprawie chrztu Litwy // *Cultus et cognitio: Studia z dziejów średniowiecznej kultury*. W-wa, 1976. S. 238—239.

⁶¹ *Analecta*... P. 536: „... Sed Christo duce sacrum corpus super aquam evehitur...“

⁶² Ten pat: „... Cum vero sic intactus et incorruptus per dies aliquas in agro inhumatus. Martyr victoriossimus iaciusset, soror dicti ducis, monialis christiana, licet schismatica, sacrum funus colligi fecit et in suo monasterii honorifice tumulari...“

⁶³ Wolff J. *Ród Gedimina*. Kraków, 1886. S. 6.

⁶⁴ Batūra R. *Min. veik.* P. 176—210.

pradžios Vilniaus bernardinų gvardijonas Jonas iš Komarovo⁶⁵. Tai, kad kai kurios teksto detalės — vienuolių vardai, vietovių pavadinimai, nurodymas, kokiai bažnytinei provincijai priklauso Lietuva, — iš dalies sutampa⁶⁶, leidžia manyti, kad Jonas iš Komarovo naudojosi XXIV generolų kronika arba jai artimu šaltiniu. Pastaroji versija gal kiek įtikimesnė, nes Jonas iš Komarovo aprašomus įvykius datuoja 1341 m. Tuo tarpu XXIV generolų kronikoje tie įvykiai nedatuoti, o žinutė įdėta tarp 1338—1342 m. datuojamų įvykių⁶⁷. Nors šios dvi reliacijos apskritai viena kitai neprieštarauja, tačiau kai kurios detalės skiriasi.

Pasakojimas apie pranciškonus kankinius su kai kuriomis naujomis variacijomis pateko ir į Bychovco kroniką. Tiesa, čia vienuolių kankinių skaičius padidintas iki 14 ir į tą istoriją įpintas Petras Goštautas, legendinis Alberto Goštauto protėvis⁶⁸.

Istoriografijoje gana išsamiai išnagrinėtos Bychovco kronikos parašymo aplinkybės ir Alberto Goštauto vaidmuo šios kronikos rašymo procese. Galima sutikti su R. Jaso⁶⁹, M. Jučo⁷⁰, B. Florio⁷¹ nuomone, kad Goštautai buvo pagrindiniai Bychovco kronikos autoriaus rėmėjai. O tai leidžia paaiškinti, kodėl Goštautų protėvio vardas buvo įpintas į tą kankinių istoriją. Be visų kitų motyvų, Goštautų vardas žinutėje apie pranciškonus kankinius minimas ir politiniais sumetimais. Goštautai buvo suinteresuoti, kad pirmaisiais krikščionybės platintojais būtų pavaizduoti ne lenkai. Tai ne tik menkino lenkų misionierių vaidmenį, bet ir kėlė Goštautų reikšmę. Iš Bychovco kronikoje užfiksuoto pranciškonų kankinių legendos varianto tiesiogiai išplaukia šių Lietuvos didikų, kaip pagrindinių krikščionybės ramsčių ir platintojų, vaidmuo. Tai sudarė palankias prielaidas Goštautų vadovaujama Lietuvos didikų kovai prieš lenkų dvasininkiją, siekiant įkurti atskirą bažnytinę Lietuvos provinciją⁷².

Politinių XVI a. realijų įterpimas į šią istoriją gerokai iškreipė pirminį pasakojimo vaizdą. Tačiau vien tuo negalime paaiškinti, kodėl, lyginant kitus šaltinius su Bychovco kronika, nesutampa dar ir daugiau detalių. Bychovco kronikoje iš 2 kankinių pasidaro 14, pats veiksmas nukeliamas į kiek vėlesnius laikus, XIV a. antrąją pusę. Galbūt reikėtų sutikti su K. Chodynckio versija? Jis pastebėjo, kad Jonas iš Komarovo pasakojimus apie 2 pranciškonus kankinius Vilniuje ir apie 7 kankinius Amalecho saracėnų

⁶⁵ Monumenta Poloniae Historica. W-wa, 1961 (toliau — MPH). T. 5. S. 125—126.

⁶⁶ Plg. 57 ir 65 išn.

⁶⁷ Analecta... P. 535—536.

⁶⁸ ПСРЛ. М., 1975. Т. 32. С. 140—141: „Y w tot czas, koli był kniaz wieliki Olgierd na Moskwe a pry nem był woiewoda ieho Petr Gasztolt, y sobrawszysia meszcianie wileńskij pohanie y przszli mociu wielikou u klasztor, ne chotiaczy chrystianstwa zakonu rymaskoho mety, y klasztor sozhli, y mnichow sem stiali, a druhuiu sem mnichow rozwiawwszy na kryz y pustyli po Welli wniz, mowiaczy: „Z zachoda ieste slonca przszli y na zachod zaś poydyte szto ieste kazili bohoh naszych“. A hde ich postynano na tom mestcy i teper bozaia muka stoit w sadu biskupem“.

⁶⁹ Lietuvos metraštis / Sudarė, koment. parašė R. Jاسas. V., 1971. P. 30—38.

⁷⁰ Jučas M. Lietuvos metraštis. V., 1968. P. 105—107.

⁷¹ Флоря Б. Н. О летописце Быховца // Источники и историография словянского средневековья. М., 1967. С. 135—145.

⁷² Liske X., Lorkiewicz A. Memoriale ordinis fratrum minorum a Fr. Ioanne de Komarowo compilatum // MPH. S. 23.

kunigaikštystėje sudėjo į vieną žinutę. Skaičius 7 galėjo būti padvigubintas, ir tokiu būdu jau Bychovco kronikoje vienuolių skaičius padidėjo iki 14⁷³.

Apskritai su šia versija sutinkant, reikėtų ją kiek patikslinti. XXIV generolų kronikoje minimi du skirtingai nužudyti vienuoliai pavirto dviem skirtingo likimo susilaukusiais septynetais. Visa tai rodo akivaizdų, nors ir iškreiptą ryšį tarp Jono iš Komarovo ir Bychovco kronikų. Paaiškėja visa legendos apie pranciškonus kankinius šaltinių perimamumo grandinė: XXIV generolų kronika — Jonas iš Komarovo — Bychovco kronika. Tačiau kaip paaiškinti datų neatitikimą šiuose šaltiniuose? Be to, kyla ir kitas klausimas: kokių būdu kai kurios detalės, minimos XXIV generolų kronikoje, pateko, nors ir labai iškraipytos, į Bychovco kroniką? Čia turimas omenyje XXIV generolų ir Bychovco kronikų pasakojimų apie vienuolių nužudymą sutapimas: XXIV generolų kronikoje vienas iš vienuolių nuskan-dinamas, kitas nužudomas ir palaidojamas⁷⁴, o Bychovco kronika mini 7 nuskan-dintus ir 7 palaidotus vienuolius⁷⁵. Kaip paaiškinti iškraipymus ir koks jų ryšys su pradiniais duomenimis? Juk negalima kalbėti apie tiesio-ginį XXIV generolų ir Bychovco kronikų ryšį. Tačiau pastarojoje pateikia-mas aiškiai tas pats, nors kai kurios svarbios detalės ir skiriasi, siužetas. Vadinasi, tai skirtingos to paties pasakojimo versijos. XXIV generolų kro-nikoje matome to raidos pradinę stadiją. Tuo tarpu Bychovco kronikoje — vienas iš pakitusių apokrifinių variantų, perduotas veikiausiai pranciškonų kanalais ir — bent didžioji dalis — žodžiu. Tokių variantų buvo ir dau-giau — vien XVII a. pirmosios pusės pranciškonų istorikas L. H. Vadingas užfiksavo net kelias pasakojimo apie pranciškonus kankinius Vilniuje ver-sijas⁷⁶.

Ištiso legendų apie nužudytus vienuolius komplekso egzistavimas lei-džia nesunkiai paaiškinti ir kai kuriuos detalių nesutapimus. Pateikti duo-menys taip pat neabejotinai rodo, kad vienuolių pranciškonų kultas Lietu-voje lokaliai egzistavo dar iki XVI a. pirmosios pusės, t. y. iki pirmųjų bandymų šį kultą kanonizuoti. Visiškai tikėtina, kad pradžia vienuolių kank-inystės istorijai davė XXIV generolų kronika. Vadinasi, šio kulto ištakos siekia XIV a. antrąją pusę. Taip pamažu, iš palyginti paprasto fakto, pran-ciškonų dėka, Vilniuje nužudyti vienuoliai pasidarė šventaisiais. Galima pažymėti, kad tai buvo įprastas kelias į šventųjų atsiradimą⁷⁷.

⁷³ Chodyncki K. Op. cit. S. 75—76. Reikia pažymėti, kad K. Chodynckio veike įsivėlė nemaža prieštaravimų. Jis teigia, kad Jonas iš Komarovo visiškai nemini pranciškonų kankinių Vilniuje (p. 69). Taip pat kaltina L. M. Vadingą, kad šis įnešė painiavos į klausimo sprendimą, nukėlęs vienuolių kankinių istoriją į Gedimino laikus (p. 73), tuo tarpu straipsnio pabaigoje pats prieina prie analogiškos išvados (p. 78).

⁷⁴ *Analecta*... P. 536: „...fratrem Ulricum... iuxta ripam Vilnensis fluminis eum ponunt ad illud vadum... in fluvium proiecerunt...“; „Frater vero Martinus quanto plus affligebatur, tanto constantior in fide reddebatur. Quem cernens fidem immobilem dux impiissimus Gedeminus, ipsum fecit per collum suspendi et sic in patibulo suffocari... Cum vero sic intactus et incorruptus per dies aliquos in agro inhumatus“.

⁷⁵ ПСРЛ. М., 1975. Т. 32. С. 140: „...y mnichow sem stiali, a druhiu sem mnichow rozviazawczy na kryż y pustyli po Welli wniz...“

⁷⁶ Waddingus L. H. *Annales minorum*. Romae, 1732. T. 7. P. 249.

⁷⁷ Plg.: Jurginis J. *Min. veik.* P. 39—46 ir kt.

Taigi beveik neįtikimas atrodo K. Chodynickio teigimas, kad vienuolių pranciškonų kultas Lietuvoje atsiradęs tik XVII a. pirmojoje pusėje⁷⁸. Neįneigiant didelio šio tyrinėtojo indėlio, būtina pažymėti, kad K. Chodynickio išvada tinka tik galutiniam kulto susiformavimo laikui. Visiškai buvo išleistas iš akių pats šventųjų kulto atsiradimo ir formavimosi procesas. Šis momentas ypač ryškus analogiškuose šventųjų kulto susiklostymo pavyzdžiuose⁷⁹.

Tačiau svarbu ne vien tai. Pateikti duomenys patvirtina Benešo kronikos žinias apie Gedimino mirties aplinkybes. Tiesa, tarp šių 2 žinučių pastebimas ir tam tikras prieštaravimas. Benešo kronikoje Gedimino mirtis siejama su vienuolių pasikvietimu⁸⁰, XXIV generolų kronikoje nurodoma, kad įsakymą nužudyti vienuolius davęs pats Gediminas⁸¹. Tačiau nepamiština, kad XXIV generolų kronikoje buvo užfiksuoti tik gandai, jos autorių pasiekę pranciškonų kanalais,— galbūt net kiek iškreipti ir gerokai vėliau. Tą, beje, gana gerai iliustruoja jau minėtas kronikos teiginys, kad veiksmas vykęs Livonijos kunigaikštystėje⁸². Taigi, nors Benešo Veitmilšio žinutės ir pranciškonų kankinystės legendos sugretinimas ir neleidžia vienprasmiskai paaiškinti jų tarpusavio prieštaravimų, tačiau rodo neabejotiną ryšį tarp Gedimino paskutiniųjų dienų įvykių ir krikšto akcijos, taip pat didelį pagoniškosios reakcijos nepasitenkinimą šia akcija. Kaip sektų iš Benešo Veitmilšio kronikos, Gediminas norėjo krikštytis ir tapo pagonių sąmokso auka. Už tai kalbėtų šios kronikos informacijos kokybiškumas ir 1323—1324 m. įvykiai. Ko gero, ši alternatyva ir būtų tikresnė. Tačiau negalime nesiskaityti ir su XXIV generolų kronika, kur Gediminas vaizduojamas pagrindiniu susidorojimo su misionieriais inspiratoriumi. Gal toks ir buvo jo tikrasis nusistatymas, o gal tik taktinis žingsnis, jo neišgelbėjęs, gal susidorojimas su pranciškonais Gediminui buvo priskirtas po jo mirties, o gal apskritai jo pozicija buvo žinoma tik čekų dvasininkams⁸³, vedusiems su juo slaptas derybas, bei artimiausiai rūmų aplinkai, kurioje ir būta sąmokslininkų. Sie klausimai neleidžia daryti neabejotinių išvadų apie Gedimino poziciją, bet ir nepaneigia, kad būta kažkokios krikšto akcijos, kažkokių ją sutrukdžiusių įvykių ir kad visa tai chronologiškai susiję su Gedimino mirtimi arba labai netolimu jai laiku.

Turint visa tai galvoje, apžvelgtini kai kurie Vakarų Europos šaltinių duomenys.

4. XIV a. 4 ir 5 dešimtmečių sandūros diplomatinų veiksmų atspindžiai Vakarų Europos šaltiniuose

Žinių apie naują Gedimino politinę akciją Vokiečių ordino šaltiniai nepateikia. Priežastis galėjo būti jau vien ta, kad šie Lietuvos veiksmai kėsinosi pakirsti kryžiuočių valstybės Pabaltijyje ideologinę priedangą. Minėti

⁷⁸ Chodynicki K. Op. cit. S. 70.

⁷⁹ Jurginis J. Min. veik. P. 62—63.

⁸⁰ Plg. 42 išn.

⁸¹ Plg. 57 išn.

⁸² Plg. 60 išn.

⁸³ Lietuvos metraštis... P. 229.

tokius faktus Vokiečių ordiną liaupsinančių šaltinių autoriams aiškiai buvo neparanku. Lietuvos siekimai pralaužti politinę ir ekonominę blokadą, prisidengus krikščionybės įvedimu, nesiderino su Vokiečių ordino apologetų koncepcijomis. Galimas daiktas, kad tai ir nulėmė šių šaltinių autorių ty-
lėjimą apie įvykius Lietuvoje XIV a. 4—5 dešimtmečių sandūroje. Šią prie-
laidą, beje, patvirtina ir naracinių šaltinių medžiaga apie ankstesnius Lie-
tuvos bandymus priimti krikščionybę. Apie XIII a. pabaigos Lietuvos di-
džiojo kunigaikščio Vytenio politinius veiksmus žinome tik iš diplomatinių
aktų⁸⁴, tuo tarpu naraciniai Vokiečių ir Livonijos ordinų šaltiniai nurodo
tik jų padarinius — karinius veiksmus⁸⁵. Galima manyti, kad informacija
apie 1323—1324 m. Lietuvos krikšto akciją kryžiuočių šaltiniuose atsirado
vien todėl, kad Gediminas buvo priverstas oficialiai atsisakyti savo ketinimų
ne kieno nors, o popiežiaus legatų pasiuntinių akivaizdoje. Tai, beje, pa-
brėžiama visuose krikšto akciją nušvietusiuose kryžiuočių šaltiniuose⁸⁶.

Žinių apie ankstesnius Lietuvos bandymus priimti krikštą esama Livo-
nijos ordino priešininkų — Rygos arkivyskupų ir Rygos miesto aktuose.
1330 m. bendroms Vokiečių ordino jėgoms pavyko pralaužti rygiečių ope-
ziciją⁸⁷. Tai savo ruožtu sumažino galimybę žinioms iš Lietuvos patekti
į Livonijos aktus. Būtina įvertinti ir kitą momentą. XIV a. 4—5 dešimtme-
čiai gana menkai nušviesti šaltiniuose. Pagrindiniai apie šį laikotarpį rašę
autoriai — Vygandas Marburgietis, Hermanas Vartbergė — gyveno XIV a.
antrojoje pusėje ir nebuvo aprašomų XIV a. vidurio įvykių amžininkai.
Todėl tenka naudotis mažiau patikimais šaltiniais — Vakarų Europos kro-
nikomis. Užuominų apie XIV a. 4—5 dešimtmečių sandūros Lietuvos krikš-
to akciją ten yra bent kelios. Bene įdomiausia — Jono Vinterturiečio kro-
nikoje. Žinutė šaltinyje nedatuota, tačiau pagal chronologinę įvykių seką
ji priskirtina 1340 m. įvykiams⁸⁸. Pirmoje jos dalyje nurodoma, kad apie
tuos metus pranciškonų vadovybę pasiekusi žinia, kad kažkoks pagonių
karalius saloje su saviškiais priėmęs krikščionybę. Toliau nurodoma, kad
apie 1342 m. pranciškonų kapitulą pasiekęs to paties karaliaus prašymas
atsiųsti vienuolių misionierių krašto prastuomenei mokyti⁸⁹.

Minimą kronikoje pagonių karalių šio šaltinio leidėjai su tam tikromis
išlygomis identifikavo kaip Bosnijos kunigaikštį Steponą⁹⁰. Tačiau tokiai
kronikos leidėjų nuomonei akivaizdžiai prieštarauja jau vien tai, kad Bos-
nijos kunigaikštis buvo stačiatikis⁹¹. Stačiatikiai daugumoje Europos šal-
tinių yra skiriami nuo pagonių. Tokių pavyzdžių toli ieškoti nereikia. Vie-

⁸⁴ Liv-, Esth- und Curländisches Urkundenbuch nebst Regesten. Reval, 1853. Bd. 1. S. 714—715 etc.

⁸⁵ SRP. 1861. Bd. 1. S. 163—164; SRP. 1863. Bd. 2. S. 54—56 etc.

⁸⁶ SRP. Bd. 1. S. 192; Bd. 2. S. 61—62.

⁸⁷ LKK. P. 216; Jakštas J. Min. veik. P. 45; Пашуто В. Т. Указ. соч. С. 423.

⁸⁸ Monumenta Germaniae historica. Scriptores rerum Germanicarum. Nova series (to-
liau — MG SRG NS). Berlin, 1924. Bd. 3. S. 258.

⁸⁹ Ten pat: „Paulo ante ista praescriptis generalis fratrum Minorum legacione sum-
mi pontificis functus ad regem cuiusdam insule paganum ipsum cum gente sua ad Chris-
tum convertit. . . misi mittos aliquos fratres tui ordinis ad terram nostram, doctores verbis
ac exempli, qui plebem adhuc debilem et recentem et novam in fide solident et confir-
ment. . .“

⁹⁰ Ten pat.

⁹¹ Lietuviškoji enciklopedija. K. (toliau — LE), 1936. T. 3. P. 308.

nas ryškiausių — XXIV generolų kronika, kurioje pabrėžta, jog Gedimino sesuo buvo krikščionė, tačiau stačiatikė⁹².

J. Vinterturiečio minimų įvykių (1340—1342 m.) sutapimas laiko atžvilgiu su pranciškonų kankinių istorija XXIV generolų kronikoje leidžia kelti prielaidą, kad jis užfiksavo gandus, susijusius su Gedimino krikšto akcija. Gediminas mirė 1341 m. pačioje pabaigoje⁹³, taigi žinutės patekimas į 1342 m. visiškai nesunkiai paaiškinamas. Ypač jeigu buvo laikomasi kalėdų stiliaus, o Gediminas mirė paskutinę 1341 m. savaitę. Iš XXIV generolų kronikos pasakojimo sektų, kad upės nebuvo užšalusios. Tuo tarpu bemaž neabejotina, kad Gediminas mirė žiemą. Vadinasi, audringi įvykiai vyko prieš jo mirtį arba po jos. Kad buvo būtent taip, liudija palaidojimai, vadovaujant Gedimino seseriai, brasta⁹⁴ (žiemą ji beprasmiška).

Be šių detalių, su XXIV generolų kronikos duomenimis sutampa ir kiti duomenys. Jonas Vinterturietis nurodo, kad 1342 m. pagonių karalius maldavęs atsiųsti vienuolių varguomenei mokyti⁹⁵. XXIV generolų kronikoje nurodoma, kad atvykę vienuoliai pradėjo pamokslauti miesto gatvėse⁹⁶. VISA tai leistų tapatinti pagonių karalių su Gediminu.

Tam tikrų abejonių kelia šaltinio teiginys, jog pagonių karalius gyvenęs saloje⁹⁷. Siuo atveju galimi du „insula“ vertimo variantai: 1) sala geografinė prasme, 2) sala perkeltinė prasme, reiškianti pagonis, gyvenančius krikščionių apsuptyje. Antroji versija visiškai neprieštarautų aukščiau pateiktai prielaidai, gal net ją kiek paremtų. Nėra rimtas kontrargumentas ir pirmoji versija. Prastas geografinis, ypač Rytų Europos, žinojimas viduramžiais buvo veikiau taisyklė, o ne išimtis. Šį teiginį akivaizdžiai remia dar XVI a. sudaryti žemėlapiai. Viename iš jų Kuršių marios pavirtusios ežeru⁹⁸.

Matyt, ši žinia į Jono Vinterturiečio kroniką pateko neatsitiktinai. Jis ją galėjo gauti iš pranciškonų, kurių ordino nariu buvo XIV a. 3 dešimtmetyje⁹⁹. Turimi duomenys neleidžia neginčijamai įrodyti, kad minimas pagonių karalius buvo Gediminas, nors tokia galimybė visiškai tikėtina.

Labai svarbi ir kita Jono Vinterturiečio žinutė. Kaip ir pirmoji, šaltinyje ji atskirai nedatuota ir įdėta tarp kitos informacijos, datuojamos 1343 m. Joje nurodoma, kad Lietuvos karalius buvo tvirtai pasiryžęs priimti krikščionybę, tačiau jam tai padaryti sutrukdė kryžiuočiai, dėl to jis vėl atkritis į pagonybę¹⁰⁰. Toliau Jonas Vinterturietis, smerkdamas kryžiuočių politiką, nurodo, kad jie kovoja ne tik su pagonimis, bet ir su krikš-

⁹² *Analecta*... P. 536: „...soror dicti ducis monialis christiana, licet schismatica...“

⁹³ *Gudavičius R.* *Kas žuvo...* P. 92—100.

⁹⁴ *Analecta*... P. 536.

⁹⁵ *Plg.* 89 išn.

⁹⁶ *Plg.* 57 išn.

⁹⁷ *MGH SRG NS*, Bd. 3. S. 258: „regem cuiusdam insule paganum...“

⁹⁸ *Jäger E.* *Prussia-Karten 1542—1810*. Stuttgart, 1982. S. 23, 44—45, 73, 75, 93.

⁹⁹ *SRP*. 1863. Bd. 2. S. 737—738.

¹⁰⁰ *MGH SRG NS*, Bd. 3. S. 202: „...Quod dum facere recusarent, rex Litaonie aiebat: In hoc luculenter comprehendo, quod non meam fidem simulamt, set pecuniam appetunt, et ideo in paganismo perseverabo!“

čionimis¹⁰¹. Teigimas, kad šie veiksmai tęsiasi lig šiol¹⁰², rodytų, kad ši žinutė datuotina kiek anksčiau nei 1343 m. Tai, beje, patvirtina ir žodžiai žinutės pradžioje: „tuo metu, kai mane pasiekė verta dėmesio žinia“¹⁰³. Kad Jonas Vinterturietis kalba būtent apie Gediminą ir kiek ankstesnius įvykius, rodo šios reliacijos pabaigoje esantis nurodymas apie „Lietuvos karalių, turintį 8 sūnus“¹⁰⁴ (aštuntasis, kaip šiuo metu labiausiai tikėtina, žuvo prie Bajerburgo¹⁰⁵). Matyt, tarp 1343 m. įvykių įterpta žinutė apie Lietuvos krikšto bandymą datuotina ankstesniais metais. Šiuo atveju galimos 2 versijos: 1) Jonas Vinterturietis užsimena apie 1323—1324 m. Lietuvos politinius veiksmus, 2) kronikoje kalbama apie XIV a. 4—5 dešimtmečių sandūros naują krikšto bandymą. Jono Vinterturiečio pateikti duomenys skatina labiau tikėti pirmąja versija. Šią prielaidą tiesiogiai remia tai, kad žinutėje kalbama apie Rygos arkivyskupą¹⁰⁶. (Labiausiai tikėtinas — Fridrikas (1304—1341), aštuntasis „Lietuvos karaliaus“ sūnus.) Šaltinyje aprašomos Lietuvos ir Lenkijos kovos su ordinu; apskritai susidaro labai bendras ir gana tikslus 1323—1324 m. situacijos vaizdas. Tai, beje, neuostabu žinant, kad šią informaciją Jonui Vinterturiečiui suteikė Lenkijos karaliaus Kazimiero (Gedimino žento) kariauninkas¹⁰⁷. Laikant, kad kronikoje atsispindi 1323—1324 m. įvykiai, vis dėlto negalima lengvai paaiškinti jų paminėjimo motyvų: kam viso to prireikė po 20 metų visiškai nesidominčiam Lietuva kronikininkui? Peršasi prielaida, kad būta kažkokio aksino, dėl kurio ir atsirado apibendrintas ir chronologiškai nekonkretizuotas įrašas, aktualus XIV a. 4—5 dešimtmečio sandūros įvykiams.

Spręstinas dar vienas klausimas: kodėl nurimo ordino ofenzyva 4—5 dešimtmečių sandūroje? Šis akivaizdus faktas nesiderina su visa ordino politika. Ir kodėl kryžiuočių rėmėjai 1338 m. pradžioje turėjo įrodinėti popiežiui kryžiuočius esant ištikimu, pagrindiniu krikščionybės forpostu Rytuose¹⁰⁸. Tai kelia nuostabą. Juk XIV a. 4 dešimtmečio pabaigoje kryžiuočiai savo veiksmais įrodė, kad jie yra tikrieji krikščionybės platintojai. Iš to išplaukia ir kitas klausimas: kokia jėga priverstė juos tai daryti? Bandant atsakyti į pastarąjį klausimą, reikia dar kartą įvertinti jau apžvelgtus duomenis. Būtina pažymėti, kad Gedimino mirtis užfiksuota ir viename čekų šaltinyje, kurio autorius buvo artimas Čekijos karaliaus dvarui. Nurodytas gana didelis kunigų (sacerdos) skaičius — 10 — liudytų, kad krikšto akciją turėjo vykdyti stambi to meto politinė institucija. Kartu žinutės apie vienuolių atvykimą į Lietuvą pateikimas čekų šaltinyje leidžia manyti, kad

¹⁰¹ Ten pat. P. 203: „... ipsos non solum terras principum infidelium invadere sed etiam fidelium...“

¹⁰² Ten pat.: „... usque in hodiernum diem...“

¹⁰³ Ten pat. P. 202: „... Hiis temporibus, quaemadmodum fidedigna me informavit relatio...“

¹⁰⁴ Ten pat. P. 203: „... rex paganus Litaone, novem habens filios...“

¹⁰⁵ Gudavičius E. Kas žuvo... P. 94; Nikžentaitis A. P. 35—36.

¹⁰⁶ MGH SRG NS. Bd. 3. S. 203: „... Quam articulum per multos annos archiepiscopus Rigonensis de ordine fratrum minorum existens, litigans cum eis pro quadam terra apud summus pontificos contra ipsos excepit...“

¹⁰⁷ Ten pat.: „... ut sermo militantis, regi Kragogie me edocuit...“

¹⁰⁸ PUB. Bd. 3, Lief. 1. S. 205—206.

lai buvę čekų vienuoliai. Tokios, beje, nuomonės laikosi ir R. Jasas¹⁰⁹. Tačiau iš dalies patvirtina ir slaviška vietovardžio Adlechonvitcė kilmė. Turint omenyje dar ir 1341 m. pabaigoje Čekijos karaliaus Jono sūnaus, Moravijos markgrafo, vėliau Vokietijos imperatoriaus Karolio IV, vizitą į Prūsiją¹¹⁰, apie kurio tikslą galima tik spėlioti¹¹¹, 1345 m. Čekijos karaliaus Jono žygį į Lietuvą, kuriam nepasisekus, didysis Vokiečių ordino magistras Liudolfas Karalius turėjo atsistatydinti¹¹², norom nenorom susiduriame su tam tikra čekų feodalų veikla šiame regione, į kurią, be abejo, turėjo atsivėlgti ir ordinas. Bet, žinoma, niekas negalėjo sutrukdyti užkulisinės ordino veiklos, kurią kitados atsitiktinai atskleidė popiežiaus legatų palikti dokumentai. Šia proga prisiminintinas toliaregiškas brolio Mikalojaus patarimas Gediminui krikšto akcijoje rinktis sau partneriu Vengrijos ar Čekijos karalių, kuris galėtų jį reikalui esant apginti¹¹³. Vėlesnis XXIV generolų kronikos teiginys, kad vienuoliai buvo nužudyti Čekijos provincijoje, lyg ir leistų manyti, kad šis projektas buvo realizuotas XIV a. 4–5 dešimtmečių sandūroje. Atkreiptinas dėmesys dar į vieną sutapimą: XXIV generolų kronikoje ir Vokietijos imperatoriaus Karolio IV rašte Lietuva painiojama su Livonija. Sunku paaiškinti priežastį, tačiau tai visgi įsidėmėtina. Apžvelgti duomenys rodo tam tikrą Čekijos vaidmenį Lietuvos krikšto akcijoje, tačiau jų nepakanka, kad šią prielaidą galėtume laikyti įrodyta. Vis dėlto jie patvirtina Benešo Veitmiliškio žinią bei XXIV generolų kronikos duomenis.

Apie tai kalbama ir Motiejaus Nuvembergiškio kronikoje, kur prie 1343 m. datos nurodoma, kad jaunas ir energingas Lietuvos karalius daug su Prūsijos ir Livonijos broliais kovojęs, priėmusius krikščionybės tikėjimą į pagonybę grąžinęs¹¹⁴. Motiejaus Nuvembergiškio kronikos žinutė patvirtina ne tik Benešo Veitmiliškio, XXIV generolų, Jono Vinterturiečio kronikų duomenis, bet ir pagoniškos koalicijos egzistavimo faktą. Reikia pažymėti, kad jauno Lietuvos karaliaus aktyvumas sutapo ir su karo veiksmais tarp Lietuvos ir Vokiečių ordino atsinaujinimu. 1343 m. Vygandas Marburgietis ir Jonas Posilgė pažymi karo veiksmus vykusius prie Veliuonos¹¹⁵. Tai paneigtą prielaidą, kad kronikininko tarp 1343 m. įvykių įdėta žinutė sietina su 4–5 dešimtmečių sandūros krikšto akcija. Jai prieštarautų ir nuoroda apie Lietuvos karaliaus jaunumą, kas neleistų laikyti jį Gediminu. Labiausiai tikėtina, jog tai buvo Gedimino sūnus.

Pasak Lietuvos metraščių, po Gedimino mirties LDK valdovu tapo Jaututis¹¹⁶. Jo valdymo metams (1342–1344) buvo būdinga gana neįprasta

¹⁰⁹ Lietuvos metraštis... P. 229.

¹¹⁰ SRP. 1863. Bd. 2. S. 498–499.

¹¹¹ Dąbrowski J. Ostatnie lata Ludwika Wielkiego. Kraków, 1918. S. 114.

¹¹² SRP. 1863. Bd. 2. S. 504–505; LKK. P. 223.

¹¹³ GL. P. 141: „...si velletis per illam viam procedere, tunc debetis eligere aliquem regem potentem, sicut regem Ungarie vel Boemie; illi possent vos defendere ac tueri...“

¹¹⁴ MGM SRG NS. Bd. 4. S. 171: „Rex autem Litaonie gentilis iuvenis et recens tempore ipsius Clementis fratres Theutonicos sancte Marie in Prussia et Livonia plurimos infestavit, multa christiarorum milia occidendo et ad fidem conversos in perlidiam reducendo“.

¹¹⁵ SRP. 1863. Bd. 2. S. 400–501; SRP. 1866. Bd. 3. S. 73.

¹¹⁶ ПСРЛ. Т. 32. С. 45 ir kt.; LKK. P. 221.

rimtis. Šaltiniai nenurodo kokių nors susidūrimų, kur Jaunutis būtų vadovavęs Lietuvos pajėgoms. Tuo tarpu jau 1343 m. kitas Gedimino sūnus Algirdas kovojo su Livonijos ordinu. Tačiau tiek jis, tiek jo brolis Kęstutis gerai besiorientavusio to meto politinėje situacijoje Vygando Marburgiečio kronikoje vadinami karaliukais (reguli)¹¹⁷. Ši aplinkybė, nors ir galutinai neatmetant Algirdo ar Kęstučio tikimybės, labiau kalbėtų už Jaunutį. Tačiau šiuo atveju svarbu ne tai. Kur kas svarbiau, kad ištisas šaltinių kompleksas leidžia kelti prielaidą, kaip pasikeitė centrinė valdžia po Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino mirties. Naujais istoriniai tyrinėjimai parodė, kad Lietuva buvo valdoma iš dviejų centrų¹¹⁸. Kaip matyti iš Lietuvos metraščio, mirus Gediminui, pagrindinį Lietuvos centrą — Vilnių užėmė Jaunutis, nors ši vieta pagal tradiciją turėjo tekti vyriausiajam sūnui. Istoriografijoje tai buvo bandyta aiškinti subjektyviomis priežastimis: mirus tėvui, Jaunutis buvęs Vilniuje, jis buvo mylimiausias sūnus ir t. t.¹¹⁹ Suprantama, tokios prielaidos nebuvo paremtos autentiškų šaltinių duomenimis. Nustačius krikšto akcijos XIV a. 4—5 dešimtmečių sandūroje faktą, galima kelti naują versiją apie „valstybinį perversmą“ po 1341 m. Apžvelgti šaltinių duomenys vis dėlto patvirtina Benešo Veitmilieško žinią, kad Gediminą nunuodijo antikrikščioniškos koalicijos nariai. Ši aplinkybė rodo, kad sąmokslas buvo ruoštas slapta. Aišku ir tai, kad po Gedimino Lietuvos didžiojo kunigaikščio sostą užėmė Jaunutis. Visiškai įmanoma, kad Jaunutis iškilo todėl, kad turėjo tam tikrų ryšių su antikrikščioniškąja koalicija — buvo jos vadovu ar bent statytiniu. Žinoma, tai tik prielaida. Neabejotinai galima konstatuoti viena — kad XIV a. 4—5 dešimtmečių sandūroje Lietuva dar kartą bandė pralaužti politinę blokadą. Šią versiją remia dar ir ryškiai pasikeitusi tarptautinė Lietuvos padėtis. Konstatavus krikšto akcijos faktą, galima bent epizodiškai ją panagrinėti. Nors ir negausūs, šaltinių duomenys leidžia kelti kai kuriuos klausimus.

1323—1324 m. krikšto akciją sužlugdė pagonių ir stačiatikių opozicija. Apie pastarųjų pasipriešinimą 5 dešimtmečio pradžioje naraciniuose šaltiniuose žinių nėra. Tačiau čia atkreiptinas dėmesys į kai kuriuos faktus: keli Gediminaičių šeimos kunigaikščiai priėmė stačiatikių tikėjimą, 3 dešimtmetyje funkcionavo Lietuvos stačiatikių metropolija¹²⁰, Gedimino sesuo pritarė katalikiško krikšto akcijai (vadinasi, didžiojo kunigaikščio giminaičiai kontroliavo Vilniaus stačiatikių vienuolyną), kiek anksčiau aktyviai veikė vyskupas Andrius¹²¹. Visa tai rodo, kad didysis kunigaikštis stengėsi paimti stačiatikių bažnyčią į savo rankas, kad būtų galima ją neutralizuoti naujo krikšto bandymo atveju.

Turimi šaltinių duomenys leidžia bent hipotetiškai apžvelgti Lietuvos politinių veiksmų chronologiją. Naraciniai šaltiniai priskiria tuos veiksmus 1340—1343 m., o Prūsijos aktų medžiaga leidžia nukelti akcijos pradžią į 1339 m. vasarą. Galima kelti ir kitą prielaidą: 1339—1343 m. Lietuvos krikš-

¹¹⁷ SRP. 1863. Bd. 2. S. 502.

¹¹⁸ Гудавичюс Э. По поводу так называемой «диархии» в Великом княжестве Литовском // Feodalisms Baltijas regionā. Rīga, 1985. Lpp. 35—44.

¹¹⁹ Paszkiewicz H. Op. cit. S. 358—359.

¹²⁰ Ten pat. S. 121, 326—328.

¹²¹ LE. 1933. T. 1. P. 585—586.

to akcija vyko dviem etapais. Pirmasis jų datuotinas 1339—1341 m., ant-rasis apima 1342—1343 m. laikotarpį. Šie etapai ypač ženklūs Jono Vinterturiečio kronikoje. 1340 m. data pažymimas pagonių karaliaus krikštas, 1342 m. — prašymas atsiųsti vienuolius varguomenei mokyti. Pagaliau tokią prielaidą kelti verčia ir jau nurodyti atskirų šaltinių prieštaravimai: Gediminas mirė žiemą, tuo tarpu vienuoliai pranciškonai buvo skandinami upėje ir t. t.; nesutampa ir kunigų (sacerdos) skaičius. Atsižvelgiant į šaltinių dvietapiškumą, juos galima suskirstyti į dvi grupes. Apie pirmąjį krikšto akcijos etapą kalba Benešas Veitmiliškis, Jonas Vinterturietis, antrojo etapo įvykius nušviečia Motiejaus Nuvembergiškio ir XXIV generolų kronikos.

Neturėtų stebinti, kad XXIV generolų kronikoje susidorojimas su vienuoliais priskiriamas Gediminui. Tai galėjo nulemti loginė žinių apie vienuolių nužudymą Vilniuje interpretacija. Nėra abejonės, kad prašymas atsiųsti papildomai vienuolių pranciškonų sietinas su Gediminu. Labai tikėtina ir kita. Tuo metu, kai prašymas pasiekė pranciškonų kapitulą, pagoniškoji opozicija jau buvo laimėjusi pergalę. Tačiau susidorojimo aktas buvo automatiškai susietas su Lietuvos didžiojo kunigaikščio, kaip kreipimosi autoriaus, vardu. Žinoma, tai tik prielaidos. Šiuo metu tegalime konstatuoti viena: 1339—1343 m. Lietuvos politinės priemonės, kaip ir ankstesnė 1323—1324 m. akcija, tikslo nepasiekė. 1341 m. pabaigoje buvo nužudytas ir pagrindinis šių veiksmų koordinatorius Gediminas. Lietuvai taip ir nepavyko pralaužti politinės blokados. Tačiau apžvelgti įvykiai akivaizdžiai rodo, kad Lietuvos feodalinės viršūnės suprato krikšto priėmimą kaip politinę būtinybę, nulemtą jų klasinių pozicijų. Nors ir nepasiekę galutinio tikslo, Lietuvos veiksmai pristabdė vokiečių feodalų agresiją.

ДИПЛОМАТИЧЕСКАЯ БОРЬБА ЛИТВЫ С ТЕВТОНСКИМ ОРДЕНОМ

В 1337—1342 гг.

А. НИКЖЕНТАЙТИС

Резюме

В середине 40-х гг. XIV в. агрессия Тевтонского ордена в Литву заметно усилилась. Этому способствовало благоприятно сложившееся для Тевтонского ордена международное положение. Но после того как был построен на территории Литвы замок крестоносцев Баербург и Тевтонский орден получил donационный акт от императора Германии, позволяющий завоевание всей Литвы, наметилась явная тенденция к ослаблению агрессии. Немецкие феодалы даже не пытались использовать внутренние разногласия правящей феодальной верхушки Литовского государства. В статье делается попытка объяснить сложившуюся ситуацию.

Анализ и сопоставление чешских, западноевропейских источников позволяют предполагать, что главной причиной такого положения были дипломатические действия Литвы. Они нашли отражение и в более поздних литовских источниках, в Хронике Быховца.

Главной задачей дипломатических действий Литвы было ослабление политической изоляции Литовского государства. Для достижения этой цели был найден единственно верный путь — принятие христианства. Но политическая акция 1338—1342 гг. потерпела поражение. Погиб и главный координатор этих действий великий князь литовский Гедиминас. Однако все эти усилия не пропали даром. Дипломатические средства борьбы замедлили агрессию немецких феодалов, что не могло не отразиться на ходе всей борьбы Литвы с Тевтонским орденом.

Įteikta 1986 m. vasario mėn.

Trumpai apie autorių

Nikžentaitis Alvydas (g. 1961), Istorijos in-to jaunesnysis mokslinis bendradarbis (nuo 1986). Tyrinėja XIV a. pirmosios pusės lietuvių kovas prieš Vokiečių ordiną, rašo šia tema kandidato disertaciją.